

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.4.9>

КРИТЕРІЇ, ЯКИМ МАЮТЬ ВІДПОВІДАТИ ВІДОМОСТІ, ЩО ВИКЛАДЕНІ У ЗАЯВІ ПРО ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ І НАБУТТЯ ОСОБОЮ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ ЗАЯВНИКА

Джиги Д.В.,
*аспірант кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0009-0009-2800-4357*

Джиги Д.В. Критерії, яким мають відповідати відомості, що викладені у заяві про вчинення кримінального правопорушення, як підстава для початку досудового розслідування і набуття особою процесуального статусу заявника.

У статті проведено дослідження наукових публікацій, положень кримінально-процесуального законодавства України, Конституції України та інших нормативних актів, а також актуальної судової практики з метою виокремлення та обґрунтування критеріїв, яким повинні відповідати відомості, які містяться у заяві про вчинення кримінального правопорушення, для того, щоб така заява розглядалася як легітимна підстава початку досудового розслідування та набуття особою процесуального статусу заявника.

На основі проведеного дослідження у роботі визначено два основних критерії оцінки відомостей, викладених у заяві: змістовний та якісний. Змістовний критерій передбачає необхідність відповідності заяви ознакам кримінального правопорушення, тобто наявності обставин, які свідчать про протиправне діяння та його юридичну кваліфікацію відповідно до Кримінального кодексу України. Якісний критерій передбачає об'єктивність, конкретність, реальність, обґрунтованість, доказуваність, юридичну аргументованість та достатність відомостей для попередньої кваліфікації діяння та прийняття рішення про внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Автор обґрунтовує необхідність комплексного підходу до оцінки уповноваженою особою заяви на предмет відповідності означеним критеріям, що сприятиме ефективному кримінальному провадженню та дотриманню принципу верховенства права у кримінальному провадженні.

Стаття містить ґрунтовний аналіз судової практики щодо тлумачення норм ст. 214 КПК України, яка закріплює обов'язок органів досудового розслідування щодо внесення відомостей до ЄРДР. Визначено два протилежні підходи: формальний, який вимагає безумовного внесення будь-якої заяви до ЄРДР, та змістовний, що базується на аналізі відповідності заяви критеріям обґрунтованості та наявності ознак кримінального правопорушення. Автор підтримує необхідність другого підходу, оскільки він забезпечує ефективність кримінального провадження та унеможливорює зловживання правом на подання заяви про злочин. Особливо розглянуто вплив національної судової практики, зокрема рішень Касаційного кримінального суду, на становлення практичних стандартів оцінки заяв про кримінальні правопорушення. Зроблено висновок, що якість первинних відомостей, викладених у заяві, є визначальним фактором для правомірного початку кримінального провадження, що узгоджується із принципами кримінального провадження.

Проведене дослідження має значну практичну цінність для слідчих, прокурорів та суддів, оскільки визначає ключові підходи до оцінки заяв про вчинення кримінального правопорушення, їхнього змісту та юридичних наслідків.

Ключові слова: кримінальне провадження, заява про кримінальне правопорушення, досудове розслідування, процесуальний статус заявника, критерії, відомості про кримінальне правопорушення.

Dzhyha D.V. Criteria for the information contained in a criminal offense report as grounds for

initiating a pre-trial investigation and acquiring the procedural status of an applicant.

This article examines scientific publications, provisions of Ukraine's criminal procedural legislation, the Constitution of Ukraine, other normative legal acts, and current judicial practice to identify and substantiate the criteria that the information contained in a report of a criminal offense must meet to be considered a legitimate ground for initiating a pre-trial investigation and for the applicant to acquire procedural status.

Based on the conducted research, the study defines two primary criteria for assessing the information provided in such a report: substantive and qualitative. The substantive criterion requires the report's compliance with the characteristics of a criminal offense, meaning the presence of circumstances indicating an unlawful act and its legal qualification under the Criminal Code of Ukraine. The qualitative criterion encompasses objectivity, specificity, reality, validity, provability, legal justification, and the sufficiency of the information for preliminary classification of the act and the decision to enter the information into the Unified Register of Pre-Trial Investigations. The author justifies the necessity of a comprehensive approach by authorized officials in assessing the report's compliance with these criteria, which will enhance the efficiency of criminal proceedings and uphold the principle of the rule of law in criminal procedure.

The article provides a thorough analysis of judicial practice regarding the interpretation of Article 214 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, which establishes the obligation of pre-trial investigation bodies to enter information into the Unified Register of Pre-Trial Investigations. Two opposing approaches are identified: the formal approach, which requires the unconditional entry of any report into the Unified Register of Pre-Trial Investigations, and the substantive approach, which is based on assessing the report's compliance with the criteria of justification and the presence of criminal offense elements. The author advocates for the necessity of the substantive approach, as it ensures the effectiveness of criminal proceedings and prevents abuse of the right to file a criminal offense report.

The study also examines the impact of national judicial practice, particularly the decisions of the Cassation Criminal Court, in shaping practical standards for evaluating criminal offense reports. It is concluded that the quality of the initial information contained in a report is a decisive factor in the lawful initiation of criminal proceedings, aligning with the fundamental principles of criminal procedure.

The findings of this study hold significant practical value for investigators, prosecutors, and judges, as they establish key approaches to evaluating reports of criminal offenses, their content, and their legal implications.

Key words: criminal proceedings, criminal offense report, pre-trial investigation, procedural status of the applicant, criteria, information on a criminal offense.

Постановка проблеми. Право на звернення до органів державної влади, уповноважених розпочинати досудове розслідування, із заявою або повідомленням про кримінальне правопорушення є одним із аспектів реалізації більш фундаментального права на звернення, закріпленого у ст. 40 Конституції України. При цьому, звернення фізичних та юридичних осіб у кримінальному процесуальному контексті здатне породжувати правовідносини, що стосуються не тільки суб'єкта звернення, а й інших осіб, та може призвести до обмеження їхніх конституційних прав. Останнє пов'язано з тим, що заява про вчинення кримінального правопорушення в силу положень ч. 1 ст. 214 КПК України є підставою для початку досудового розслідування та, відповідно, набуття особою процесуального статусу заявника з усіма правами та обов'язками, які з цього слідує. З огляду на викладене, роль та наслідки такого кримінального процесуального механізму звернення до органів державної влади як «заява про вчинення кримінального правопорушення» обумовлює важливість дослідження питання щодо того, яким саме критеріям мають відповідати відомості, що викладені у заяві про вчинення кримінального правопорушення, як підстава для початку досудового розслідування і набуття особою процесуального статусу заявника. Окрім цього, значущість даного дослідження пов'язана з тим, що невідповідність викладених у заяві обставин певним критеріям (сутність яких буде розкрито надалі) матиме наслідком те, що досудове розслідування не буде розпочато і, відповідно, особа не набуде процесуального статусу заявника.

Метою дослідження є виокремлення та обґрунтування критеріїв, яким повинні відповідати відомості, що викладені у заяві про вчинення кримінального правопорушення, для їх визнання легітимною правовою підставою для початку досудового розслідування та набуття особою процесуального статусу заявника. Робота також має на меті виявлення існуючих правозастосовних

проблем, пов'язаних із різним тлумаченням положень ст. 214 КПК України стосовно обов'язку органів досудового розслідування щодо внесення відомостей до ЄРДР.

Стан опрацювання проблематики. Певні аспекти звернення особи із заявою чи повідомленням про вчинення кримінального правопорушення в контексті початку кримінального провадження були предметом дослідження таких вітчизняних науковців як Лапкін А.В., Січко С.О., Глинська Н.В., Лобойко Л.М., Марочкін О.І., Дрозд В.Г. та інші. Водночас, в науковій літературі недостатньо уваги приділено дослідженню питання щодо того, яким саме критеріям мають відповідати відомості, що викладені у заяві про вчинення кримінального правопорушення, з точки зору їх відповідності як підстави для початку досудового розслідування і набуття особою процесуального статусу заявника.

Виклад основного матеріалу. Дослідження зазначеного питання варто розпочати перш за все із напрацювань наукової доктрини, яка відіграє ключову роль у розробці концептуальних засад удосконалення національного законодавства та забезпечує теоретичне обґрунтування правових інститутів у контексті узгодження національних правових норм із міжнародними правовими стандартами.

Так, зокрема, Лобойко Л.М., аналізуючи проблеми визначення підстав і моменту початку досудового розслідування, зазначав, що в ідеалі досудове розслідування розпочинається (повинне розпочинатися) в момент встановлення факту наявності підстав до цього. Такими підставами є обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення. В свою чергу, обставинами є не що інше, як ознаки кримінального правопорушення та ознаки складу такого правопорушення. Для початку досудового розслідування достатньою є мінімально необхідна кількість таких ознак: суспільна небезпечність і протиправність (ознаки правопорушення) та об'єкт і об'єктивна сторона (ознаки складу правопорушення) [1, с. 89-90].

Досліджуючи питання початку досудового розслідування Погорецький М.А. обґрунтував думку, відповідно до якої за чинним КПК України для початку досудового провадження передбачаються відповідні приводи та підстави. Хоча в чинному КПК України, на відміну від КПК України 1960 року, вони прямо не вказуються, проте такий висновок можна зробити з аналізу змісту ч. 1 ст. 214 КПК України 2012 року. За чинним КПК України підставою для початку досудового провадження є обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення [2, с. 94]. Проте, Погорецький М.А. не дає більшої конкретизації щодо його розуміння змісту цих підстав, зазначаючи лише те, що питання про наявність кола ознак кримінального правопорушення як підстав для початку кримінального провадження, а також даних про конкретні елементи його складу, повинні вирішуватися слідчим та прокурором у кожному конкретному випадку залежно від характеру кримінального правопорушення, індивідуальних особливостей і конкретних обставин його вчинення [2, с. 99].

Більш чітку позицію щодо змісту викладених у заяві обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, сформулював Вапнярчук В.В., який зазначає, що ці обставини, в першу чергу, повинні підтверджувати наявність таких елементів складу кримінального правопорушення, як його об'єкт і об'єктивної сторони. Для початку досудового розслідування інформація про інші елементи складу кримінального правопорушення є не обов'язковою (хоча, щодо окремих з них, вона повинна бути, наприклад, відомості про суб'єктів злочинів, передбачених статтями 393, 394 КК) [3, с. 179-180].

Патюк С.О. та Щербак І.А. звертають увагу на те, що положення ст. 214 КПК України варто сприймати у взаємозв'язку з положеннями ч. 1 ст. 2 КК України, коли підставою для початку кримінального переслідування особи є вчинення цією особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого КК України, і фактичні обставини, зазначені в заяві (повідомленні) про вчинення кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення злочину), є єдиним достатнім критерієм для внесення відомостей про нього до ЄРДР без проведення попередньої перевірки [4, с. 244].

Тобто, аналіз наукової розробки питання початку кримінального правопорушення дає підстав для висновку, що в цілому дослідники сходилися на думці, що для цього необхідні певні підстави, які пов'язані не лише із формою звернення до органів, уповноважених розпочинати досудове розслідування (заява / повідомлення про кримінальне правопорушення), а і з змістом такої заяви / повідомлення, який повинен містити ознаки кримінального правопорушення та ознаки складу такого правопорушення. При цьому, висловлювалися різні погляди щодо кількості та виду таких

ознак.

Виокремлення та обґрунтування критеріїв, яким повинні відповідати відомості, що викладені у заяві про вчинення кримінального правопорушення, неможливе без детального аналізу чинного законодавства, що дозволить окреслити правове підґрунтя для висновків даного дослідження.

Так, відповідно до ст. 214 КПК України, слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до ЄРДР, розпочати розслідування та через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати заявнику витяг з ЄРДР. Досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до ЄРДР [5].

Із наведеного можна зробити висновок про те, що положення чинного КПК України (на відміну від КПК 1960 року) передбачають лише підстави початку досудового розслідування, якими є: подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення (тобто, яка містить відомості про конкретне кримінальне правопорушення); самостійне виявлення слідчим, дізнавачем, прокурором з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення. Підтвердженням даної тези є положення ч. 6 ст. 214 КПК України, де зазначено, що слідчий, дізнавач невідкладно у письмовій формі зобов'язаний повідомити керівника органу прокуратури, зокрема, про підставу початку досудового розслідування.

З огляду на те, що предметом даного дослідження є підстава початку досудового розслідування, яка призводить до набуття особою процесуального статусу заявника, подальший аналіз буде здійснено саме в контексті того, яким критеріям мають відповідати відомості, що викладені у заяві / повідомленні про вчинення кримінального правопорушення.

Як свідчать положення ст. 214 КПК України, у цій статті мова йде не про будь-які заяви чи повідомлення, а саме про заяви, повідомлення **про вчинене кримінальне правопорушення**. За приписами КК України, кримінальним правопорушенням є передбачене КК України суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення [6]. Склади конкретних правопорушень, тобто які саме діяння є правопорушеннями, в чому полягає об'єктивна та суб'єктивна сторона того чи іншого правопорушення, кваліфікуючі ознаки та інше, передбачені в Особливій частині КК України, а обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, в загальному вигляді наведені у ст. 91 КПК України.

Важливими для даного дослідження є і положення п. 4 ч. 5 ст. 214 КПК України, де зазначено, що до ЄРДР вносяться відомості про короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених потерпілим, заявником чи виявлених з іншого джерела. Окрім цього, відповідно до п. 2 глави 3 розділу II Наказу Офісу генерального прокурора № 298 від 30.06.2020 року «Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення», відомості про кримінальне правопорушення, викладені у заяві, повідомленні чи виявлені з іншого джерела, повинні відповідати вимогам п. 4 ч. 5 ст. 214 КПК України, зокрема мати короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення [7].

Тобто, хоча ні положення статті 214 КПК України, ні будь-які інші норми законодавства України не встановлюють переліку відомостей, які повинна містити заява про вчинення кримінального правопорушення, особа, проявляючи розумний рівень обізнаності із нормами законодавства та застосовуючи аналітичний підхід, має можливість самостійно визначити орієнтовний перелік фактів, необхідних для обґрунтованого, змістовного та фактично аргументованого викладення заяви.

Системний аналіз норм КПК України дає підстави для висновку, що відомості, які викладені в заяві про вчинення кримінального правопорушення, повинні обґрунтовувати наявність в діянні, про яке заявляє особа, складу певного кримінального правопорушення, тобто дані про об'єкт, об'єктивну сторону діяння відповідно до диспозиції тієї статті Особливої частини КК України, про вчинення якого повідомляє особа, і, у разі наявності такої інформації у заявника, інформацію про особу / осіб, які ймовірно вчинили діяння.

Очевидним є те, що на стадії подання заяви про вчинення кримінального правопорушення до уповноважених органів особа, як правило, не володіє повними та вичерпними відомостями щодо всіх обставин вчиненого кримінального правопорушення. Водночас, з огляду на завдання кримінального провадження, його загальні засади та конституційні права особи у їх цілісному взаємо-

зв'язку, досудове розслідування не може бути розпочато виключно на підставі подання особою до органу, уповноваженому розпочинати досудове розслідування, документа, що має назву «заява про вчинення кримінального правопорушення», без наявності у ньому конкретних та максимально повних відомостей про певне діяння, які б в сукупності свідчили про наявність ознак складу певного кримінального правопорушення.

Наведене свідчить про те, що першим критерієм, якому мають відповідати відомості, що викладені у заяві про вчинення кримінального правопорушення, з точки зору їх відповідності як підстави для початку досудового розслідування і набуття особою процесуального статусу заявника, є **змістовний**.

Надалі варто приділити увагу дослідженню національної судової практики, яка відіграє важливу роль у формуванні стандартів, які визначають, чи можуть ті чи інші відомості, що викладені у заяві, бути підставою для початку досудового розслідування з огляду на досить загальний характер нормативних приписів ст. 214 КПК України.

Формальне тлумачення законодавчих норм створює підґрунтя для висновку про те, що після отримання уповноваженими органами будь-якої заяви, яка міститиме тези про вчинене / таке, що готується, кримінальне правопорушення, органи досудового розслідування зобов'язані розпочати досудове розслідування.

Такого формального підходу дотримується і частина суддів, які розглядаючи скарги заявників на бездіяльність органу досудового розслідування, яка полягала у невнесенні відомостей до ЄРДР, та здійснюючи аналіз положень законодавства, зазначають, зокрема, наступне: «законом встановлений чіткий обов'язок внесення слідчим чи прокурором відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР із встановленням обмеженого процесуального строку для його виконання після отримання відповідної заяви чи повідомлення. Викладені в такому повідомленні обставини підлягають перевірці, але така перевірка повинна проводитись вже в рамках відкритого кримінального провадження, внесеного до ЄРДР. Потім, у разі, якщо посадова особа дійде висновку, що у викладеній ситуації немає ознак складу кримінального правопорушення, вона може винести постанову про закриття кримінального провадження відповідно до ст. 284 КПК» [8]; «чинний КПК України не передбачає можливості прийняття рішення щодо відсутності події чи складу кримінального правопорушення на стадії подання заяви про кримінальне правопорушення та з урахуванням визначеного ст. 25 КПК України принципу публічності слідчий, дізнавач чи прокурор зобов'язані розпочати досудове розслідування, вже за результатами якого прийняти передбачене КПК України рішення по суті із забезпеченням реалізації права на його оскарження в передбаченому законом порядку» [9, 10]; «ст. 214 КПК України взагалі не передбачає оцінювання слідчим чи прокурором достатності і достовірності викладених у поданій заяві відомостей про вчинення злочину як підстави для внесення заяви про злочин до ЄРДР і початку розслідування, а також не передбачає необхідності надання заявником доказів на підтвердження обставин вчинення злочину» [11]; «вказана норма закону (щодо ч. 1 ст. 214 КПК України) є імперативною, оскільки не передбачає права слідчого, прокурора, дізнавача не вносити відомості до ЄРДР» [12, 13]; «законом передбачено обов'язок прокурора, слідчого чи дізнавача прийняти заяву про злочин і зареєструвати її в ЄРДР, будь-яка відмова не допускається. Втім, з'ясувати наявність чи відсутність складу кримінальних правопорушень, на які вказує ... у своїй заяві, можливо в даному випадку лише за умови проведення відповідної перевірки викладених у заяві обставин. Перевірка заяви, в свою чергу, повинна проводитись вже в рамках досудового розслідування у кримінальному провадженні, відомості про яке внесено до ЄРДР. Та лише постанову про закриття кримінального провадження, ухвалена в порядку ст. 284 КПК України, у випадку, якщо орган досудового розслідування за результатами повного та об'єктивного розслідування, оцінки виключно всіх обставин провадження, дійде висновку про відсутність події або складу кримінального правопорушення, припиняє проведення такої перевірки. Згаданий обов'язок прокурора, слідчого, дізнавача ... не вимагає оцінки цими суб'єктами такої заяви (повідомлення) на предмет наявності ознак складу злочину для того, щоб вчинити процесуальну дію, яка полягає у внесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР. Наведене підтверджується імперативними положеннями ч. 4 ст. 214 КПК України ... навіть за умови, що результати аналізу наведених особою відомостей свідчать про відсутність ознак складу злочину, такі відомості мають бути внесені до ЄРДР з подальшим закриттям кримінального провадження відповідно до ст. 284 КПК України [14] та ін.

Як свідчить аналіз наведених вище судових рішень та ряду інших подібних, частина суддів

схиляється до думки про те, що після отримання заяви про вчинення кримінального правопорушення в органу досудового розслідування відсутні повноваження на дослідження змісту заяви особи на предмет наявності у ній конкретних та фактичних відомостей, які б свідчили про вчинення певного кримінального правопорушення, та оцінки їх достатності для початку досудового розслідування і єдиною дією, яку може здійснити уповноважена особа після отримання такої заяви, є внесення відомостей до ЄРДР.

Варто зазначити і про наслідки, до яких призводить підтримання позиції щодо формального тлумачення законодавчих норм. За такого підходу слідє, що уповноважена особа зобов'язана вносити відомості до ЄРДР та розпочинати досудове розслідування після отримання документів під назвою «заява про кримінальне правопорушення» навіть тоді, коли зі змісту таких документів фактично вбачається вчинення не кримінального, а адміністративного правопорушення. Внесення до ЄРДР відомостей за всіма заявами, які надходять до уповноважених розпочинати досудове розслідування органів, призводить до нераціонального витрачання часу службових осіб і, відповідно, державного ресурсу на розслідування беззмістовних та безпідставних кримінальних проваджень, адже для прийняття обґрунтованого рішення відповідно до ст. 284 КПК України слідчий, дізнавач зобов'язаний вчинити ряд слідчих (розшукових) та процесуальних дій. Збільшення навантаження на слідчі підрозділи у зв'язку із внесенням до ЄРДР усіх заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення сприяє зниженню якості проведеного досудового розслідування [15, с. 236]. Окрім цього, внесення відомостей до ЄРДР за безпідставними заявами має наслідком також і обмеження прав осіб, яких стосувалася заява, що явно не відповідає меті кримінального провадження щодо захисту прав, свобод та інтересів осіб, відносно яких ініційовано кримінальне провадження, та забезпечення застосування належної правової процедури до кожного учасника кримінального провадження.

Разом з тим, аналіз змісту положень статті 214 КПК України у їх системному взаємозв'язку з іншими нормами чинного законодавства, про що було зазначено вище, дає підґрунтя для формулювання альтернативних, концептуально протилежних висновків. Саме тому теоретично обґрунтованою та концептуально релевантною загальним засадам кримінального провадження вбачається правова позиція тих слідчих суддів, які розглядаючи скарги на бездіяльність уповноважених органів, яка полягала у невнесенні відомостей у ЄРДР, в ході судового розгляду досліджують саме зміст поданої скаргником заяви про кримінальне правопорушення, а не процедурні аспекти звернення до органу досудового розслідування.

Вагомість даної проблематики підтверджується, зокрема, і тим фактом, що це питання було предметом розгляду Касаційного кримінального суду, який у постанові від 30.09.2021 року у справі № 556/450/18 сформував висновки, які призвели до утвердження нового вектору судової практики з означеного питання. Так, у постанові було зазначено, що «...слідчий, прокурор після прийняття та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, виходячи з їх змісту, має перевірити достатність даних, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, за наслідками чого ним приймається рішення про початок досудового розслідування шляхом внесення відповідних відомостей до ЄРДР. Таким чином, підставою початку досудового розслідування є не будь-які прийняті та зареєстровані заяви, повідомлення, а лише ті з них, з яких вбачаються вагомні обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, короткий виклад яких разом із прізвищем, ім'ям, по-батькові (найменуванням) потерпілого або заявника, серед іншого, вноситься до ЄРДР» [16].

Підтвердженням підтримання і розвитку даного підходу є подальша національна судова практика. Так, в ухвалах 2025 року судді зазначають, зокрема, наступне: «системний аналіз вищезазначених положень закону дає підстави для висновку, що внесенню до ЄРДР підлягають відомості із заяв, в яких міститься виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення конкретного кримінального правопорушення, а не із повідомлень про події, у яких немає достатньої інформації, що вказує на вчинення кримінального правопорушення. Зміст ч. 1 ст. 214 КПК України не передбачає обов'язку слідчого, дізнавача чи прокурора вносити до ЄРДР всі прийняті та зареєстровані ними заяви, зокрема ті, що не містять у собі відомостей, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення» [17]; «за змістом п. 4 ч. 5 ст. 214 КПК України до ЄРДР, зокрема, має бути внесено короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених потерпілим, заявником чи виявлених з іншого джерела. При цьому, об'єктивними даними, які можуть свідчити про наявність ознак злочину є

відомості, що підтверджують реальність конкретної події кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини його вчинення) ... Відмінністю письмової заяви чи повідомлення про злочин від будь-якого іншого звернення є викладення в такій заяві об'єктивних даних, які дійсно свідчать про наявність ознак відповідного злочину. Якщо таких даних немає, то відповідні відомості не можуть вважатися такими, що мають бути обов'язково внесені до ЄРДР» [18]; «для внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР заявник у повідомленні про кримінальне правопорушення має зазначити конкретні відомі йому обставини об'єктивної сторони такого правопорушення (яке саме кримінальне правопорушення відбулось, де, коли, в чому полягало, які особи, причетні до його скоєння тощо). Такі обставини можуть бути неповними (в силу недостатньої обізнаності заявника, неочевидності вчинення кримінального правопорушення, з огляду на початкову стадію сприйняття та дослідження цих подій чи з інших причин), але в той же час достатніми для попередньої кваліфікації такого діяння саме як кримінального правопорушення за певною статтею КК. Якщо ж зі змісту заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення є очевидним, що обставини, викладені в ньому, не свідчать про те, що існує ймовірність вчинення будь-якого кримінального правопорушення і ці обставини для отримання зазначеного вище висновку не потребують перевірки засобами кримінального процесу або в силу його занадто абстрактного характеру неможливо встановити ні попередню кваліфікацію кримінального правопорушення, ні предмет, межі та напрямок досудового розслідування, яке зніціюється заявником, то такі повідомлення не мають вноситися до ЄРДР» [19]; «заявник не наводить у скарзі будь-яких об'єктивних даних, які б підтверджували зазначене, а його твердження про можливе вчинення кримінального правопорушення ґрунтується виключно на суб'єктивному уявленні щодо правомірності дій під час здійснення професійної діяльності та власному аналізі і баченні норм законодавства про кримінальну відповідальність» [20] та ряд інших подібних [21, 22, 23, 24] тощо.

Таким чином, національна судова практика фактично напруювала вимоги другого критерію, якому мають відповідати відомості, що викладені у заяві про вчинення кримінального правопорушення, з точки зору їх відповідності як підстави для початку досудового розслідування і набуття особою процесуального статусу заявника, а саме **якісний**.

Так, відомості, які викладені в заяві про вчинення кримінального правопорушення, відповідаючи змістовному критерію, одночасно повинні бути:

- 1) **об'єктивними** (а не суб'єктивною оцінкою особи правомірності тих чи інших дій, виходячи з власного аналізу та тлумачення норм законодавства);
- 2) **конкретними** (тобто інформація не має бути загальною та абстрактною, а повинна містити чіткі часові, просторові та фактологічні орієнтири, наприклад час, місце, спосіб та інші обставини вчинення діяння, які дозволили б встановити попередню кваліфікацію кримінального правопорушення, предмет та інші ознаки складу злочину, межі та напрямок досудового розслідування тощо);
- 3) **реальними** (тобто відомості повинні свідчити про реальну дійсність і конкретну подію кримінального правопорушення);
- 4) **обґрунтованими** (хоча з одного боку, для початку досудового розслідування достатньо мінімального припущення про скоєння злочину, проте з іншого боку досудове розслідування не може бути розпочато тоді, коли відсутні підстави припускати, що діяння є / може бути злочином);
- 5) **доказуваними, в тому числі і в перспективі** (тобто такими, що підтверджуються іншими доказами, наприклад наданими заявником, або мають потенціал, потребують та можуть бути перевірені засобами кримінального процесуального доказування);
- 6) **юридично аргументованими** (тобто містити посилання на правові норми, що, на думку заявника, були порушені);
- 7) **достатніми** в своїй сукупності, щоб свідчити про ймовірність вчинення будь-якого кримінального правопорушення та надавати можливість здійснити попередню кваліфікацію діяння.

У разі викладення у заяві / повідомленні про вчинення кримінального правопорушення відомостей, які відповідають зазначеним критеріям, такі відомості є підставою для початку досудового розслідування шляхом їх внесення до ЄРДР у встановленому порядку. Тобто, належний виклад відомостей про кримінальне правопорушення в заяві є таким, що відповідає інтересам самого заявника, оскільки в такому випадку реакція уповноважених органів на вчинене протиправне діяння у вигляді досудового розслідування розпочнеться раніше, а задоволення потреби заявника

у припиненні посягання на цінності, проти яких спрямоване кримінальне правопорушення, засобами кримінального процесу відбудеться швидше, без гаяння часу на оскарження слідчому судді бездіяльності щодо невнесення відомостей до ЄРДР. В свою чергу, належний виклад відомостей у заяві дозволить слідчому судді встановити наявність/відсутність протиправної бездіяльності зі сторони органу досудового розслідування і винести обґрунтоване та законне рішення.

Висновки. В сучасних умовах розвитку та удосконалення національної правової системи в світлі рецепції загальновідомих міжнародних принципів та стандартів правозастосування, питання належного оформлення й обґрунтованості заяв/повідомлень про вчинення кримінального правопорушення як підстави початку досудового розслідування є одним із ключових в контексті дотримання принципу верховенства права на початковому етапі кримінальних процесуальних відносин. Це пов'язано з необхідністю, з одного боку, забезпечити оперативне реагування на повідомлення про злочин, що є гарантією швидкого та повного його розкриття, притягнення винних осіб до відповідальності, а з іншого – виключити незаконне і необґрунтоване залучення осіб в сферу кримінальних процесуальних відносин, а також виключити необґрунтоване витрачання державного ресурсу.

Таким чином, проведене дослідження наукової доктрини, законодавчих норм та судової практики свідчить про те, що відомості, які викладені у заяві про вчинення кримінального правопорушення, для того, щоб вважатися підставою для початку досудового розслідування і, як наслідок, набуття особою процесуального статусу заявника, повинні відповідати певним критеріям, які автором запропоновано диференціювати на критерії змісту та якості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лобойко Л.М. Актуальні проблеми визначення підстав і моменту початку досудового розслідування. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. С. 87–92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vks_2015_1_13 (дата звернення: 04.02.2025 року).
2. Погорецький М.А. Початок досудового розслідування: окремі проблемні питання. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. С. 93–103. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vks_2015_1_14 (дата звернення: 04.02.2025 року).
3. Вапнярчук В.В. Сутність початку досудового розслідування за новим КПК України. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2013. № 26. С. 177–186. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/app_2013_26_26 (дата звернення: 04.02.2025 року).
4. Патюк С.О., Щербак І.А. Проблемні питання початку досудового розслідування в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 5. С. 241–246. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2021/5/39.pdf> (дата звернення: 04.02.2025 року).
5. Кримінальний процесуальний Кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI / Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 04.02.2025 року).
6. Кримінальний Кодекс України: Закон України від 05 квітня 2011 р. № 2341-III / Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 04.02.2025 року).
7. Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: Наказ Офісу генерального прокурора від 30 червня 2020 року № 298 / Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text> (дата звернення: 04.02.2025 року).
8. Ухвала Соснівського районного суду м. Черкас від 24.01.2025 р. у справі № 712/596/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124656781> (дата звернення: 04.02.2025 року).
9. Ухвала Соснівського районного суду м. Черкас від 26.12.2024 р. у справі № 712/15264/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124072122> (дата звернення: 04.02.2025 року).
10. Ухвала Ленінського районного суду м. Миколаєва від 03.04.2024 р. у справі № 489/2180/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118085436> (дата звернення: 04.02.2025 року).
11. Ухвала Крижопільського районного суду Вінницької області від 23.10.2024 р. у справі

- № 134/1882/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122535666> (дата звернення: 04.02.2025 року).
12. Ухвала Київського районного суду м. Харкова від 10.01.2025 р. у справі № 953/56/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124325061> (дата звернення: 04.02.2025 року).
 13. Ухвала Полтавського апеляційного суду від 03.06.2021 р. у справі № 554/1318/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97537709> (дата звернення: 04.02.2025 року).
 14. Ухвала Московського районного суду м. Харкова від 24.01.2025 р. у справі № 643/837/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124656264> (дата звернення: 04.02.2025 року).
 15. Максименко В. Початок досудового розслідування: порівняльно-правовий аспект. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 236–240. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/5/54.pdf> (дата звернення: 04.02.2025 року).
 16. Постанова Касаційного кримінального суду від 30.09.2021 р. у справі № 556/450/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100109396> (дата звернення: 04.02.2025 року).
 17. Ухвала Івано-Франківського міського суду від 17.06.2024 р. у справі № 344/9186/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119759617> (дата звернення: 04.02.2025 року).
 18. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 28.01.2025 р. у справі № 991/656/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124759415> (дата звернення: 04.02.2025 року).
 19. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 27.01.2025 р. у справі № 991/593/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124726747> (дата звернення: 04.02.2025 року).
 20. Ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 13.01.2025 р. у справі № 761/48020/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124433413> (дата звернення: 04.02.2025 року).
 21. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 22.01.2025 р. у справі № 991/311/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124637370> (дата звернення: 04.02.2025 року).
 22. Ухвала Дніпровського апеляційного суду від 08.01.2025 р. у справі № 183/12658/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124410508> (дата звернення: 04.02.2025 року).
 23. Ухвала Дзержинського районного суду м. Харкова від 07.10.2024 р. у справі № 638/18799/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122110461> (дата звернення: 04.02.2025 року).
 24. Ухвала Хмельницького апеляційного суду від 13.01.2025 р. у справі № 686/32271/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124372779> (дата звернення: 04.02.2025 року).